

Prof. dr hab. Katarzyna Nowak Stańczyk

Bydgoszcz 22 lipca 2024 roku

Sztuki Muzyczne –Wokalistyka

Akademia Muzyczna im. F. Nowowiejskiego

ZLECENIODAWCA RECENZJI

Rada Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie pismem z dnia 3 kwietnia 2024 roku powierzyła mi funkcję Recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora Pani mgr Annie Farysej w dyscyplinie sztuki muzyczne specjalność wokalistyka. Zlecenie podjęte na podstawie Ustawy z 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023r poz. 472 z późn. zm.).Wraz z pismem wiodącym podpisanym przez Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej Prof. dr hab. Pawła Łukaszewskiego, otrzymałam rozprawę doktorską autorstwa Pani mgr Anny Farysej napisanej pod opieką promotorską dr hab. Eugenii Rozlach, oraz dzieło artystyczne w postaci nagrania na nośniku elektronicznym CD.

OCENA PRACY

Ocena rozprawy doktorskiej

Praca doktorska, którą otrzymałam do oceny pt: **„Opera amerykańska XX wieku. „Zagadnienia wykonawcze i językowe w wybranych anglojęzycznych partiach sopranowych”**, zawiera następujące treści rozmieszczone kolejno w Rozdziałach.

We WSTĘPIE Autorka przedstawia zamysły, które zainspirowały Ją ku podjętej tematyce dysertacji oraz skrótove informacje o treściach zawartych w pracy.

W ROZDZIALE PIERWSZYM pt. **Literatura specjalistyczna i jej zastosowanie w kontekście fonetyki języka angielskiego w śpiewie operowym** Doktorantka przedstawia dwie bardzo ważne postaci o dużych dokonaniach w dziedzinie angielskiej fonetyki. Są to Madeleine Marshall – pionierka poprawnej angielskiej wymowy w operach amerykańskich. Próbowwała ona ustandaryzować fonetykę języka angielskiego w operach tak, by tekst był doskonale zrozumiały dla przeciętnego słuchacza. Podręcznik, którego jest autorką pt: **”Przewodnik śpiewaka po angielskiej dykcji”** – („ A Singer’s Manual of English Diction”) miał służyć pomocą śpiewakom by uniknąć nieporozumień związanych z różnorodnością angielskich dialektów. Druga ważna postać to Kathryn LaBouff , będąca autorką książki pt: **„ Wokalistyka i komunikacja po angielsku: Przewodnik śpiewaka z angielskiej dykcji”** – („Singing and Communicating in English: A Singer’s Guide to English Diction”), która to jest jakoby rozszerzeniem poprzedniej lektury, gdyż zajmuje się trzema różnymi dialektami występującymi w mowie i śpiewie: American Standard, Received Pronunciation i Mid-Atlantic. Pochylając się bliżej nad Kathryn LaBouff – autorka podaje bardzo istotne informacje z dziedziny dydaktyki i pedagogiki, którą zajmowała się LaBouff, będąc

pedagogiem takich sław operowych jak Renee Fleming, Patricia Racette i innych. Interesującym jest fragment wypowiedzi Renee Fleming, gdzie czytamy jak bardzo pomocną była praca z Kathryn LaBouff podczas przygotowań do ról w operach a szczególnie przy problematycznym wysokim rejestrze sopranu. Prawidłowa dykcja poprawiła znacząco technikę wokalną śpiewaczki. Dalej mamy dość szczegółowe opracowanie zawartych w książce La Bouff wiadomości, niezwykle wartościowych zarówno dla pedagogów śpiewu jak i śpiewaków. Myślę, że warto się zapoznać z tą pozycją, szczególnie, iż coraz częściej w Polsce pracujemy nad literaturą wokalną Ameryki Północnej jak chociażby „Medium” Gian Carlo Menottiego, które z powodzeniem jest wykonywane na wielu polskich uczelniach. Szczególnie, że praca LaBouff umieszcza język angielski na równi z językami niemieckim, francuskim czy włoskim w nauce dykcji. W rozdziale tym znajdujemy również bardzo cenne informacje na temat Międzynarodowego Stowarzyszenia Fonetycznego, którego celem jest promocja nauki o fonetyce i jej zastosowaniach. Stowarzyszenie to wydało podręcznik pt: „A Guide to Use of the Handbook of the International Association: A Guide to Use of the International Phonetic Alphabet – (Podręcznik Międzynarodowego Stowarzyszenia Fonetycznego: Przewodnik Użycia Międzynarodowego Alfabetu Fonetycznego).

ROZDZIAŁ DRUGI pt: **Wstęp do zagadnień fonetycznych z wyodrębnieniem poszczególnych dialektów.** Posiada *Cztery Podrozdziały*, w których mgr Farysej zajmuje się kolejno: w *Pierwszym* - zasadami ogólnymi języka amerykańskiego angielskiego. Autorka przedstawia symbole przyporządkowane konkretnym głoskom. I tak: symbole identyczne z alfabetem rzymskim, symbole dodane (niewystępujące w alfabecie rzymskim), symbole samogłosek, dyftongów, tryftongów, samogłosek tylnych, przednich, neutralnych, mieszanych, opisując szczegółowo prawidłowość ich wymowy zaznaczając, iż jest ona inna w mowie i inna w śpiewie. Znajdujemy bardzo cenne informacje na temat akcentacji i jej braku na konkretnych słowach oraz prezentację na Diagramach omawianych problemów. Mamy tu również Diagramy przedstawiające budowę anatomiczną języka, jamy ustnej i dziąseł. W *Podrozdziale Drugim* Autorka prezentuje mapę Stanów Zjednoczonych Ameryki z przypisanymi konkretnym Stanom dialektami i podaje główne cechy tych dialektów. W *Trzecim* – zajmuje się amerykańskim angielskim – dialektem związanych z pasmem gór Apallachy i ludności tam zamieszkującej, z zaznaczeniem, iż ludność ta ze względu na niewielką migrację używa tegoż dialektu w raczej niezmienionej konstrukcji od czasów jego powstania. W *Podrozdziale Czwartym* – Mid - Atlantic – czytamy o dialektie a właściwie hybrydzie dwujęzycznej – brytyjskiego i północnoamerykańskiego języka, używanego w dziełach muzycznych pochodzenia europejskiego – nie brytyjskich. Autorka wskazuje, iż tym dialektem zajmowała się Edith Warman Skinner, która opracowała książkę „Speak with Distinction”. Książka ta stała się podstawową pomocą w nauce mowy scenicznej w całym świecie anglojęzycznym. Biegłość w tym dialektie jak pisze Doktorantka jest cenioną umiejętnością wśród wokalistów. Autorka zamieszcza tu szczegółową tabelę prezentując różnice pomiędzy wszystkimi wymienionymi dialektami.

ROZDZIAŁ TRZECI zatytułowany **Podstawowe informacje o dziele i kompozytorach. Omówienie libretta w zakresie wybranych fragmentów**, zawiera *Sześć Podrozdziałów*, z których każdy omawia w bardzo zgrabnym skrócie życie i twórczość kompozytora oraz

genezę powstania badanej opery. I tak w kolejności jak przedstawia Autorka – mamy życiorys artystyczny Gian Carlo Menottiego, Marca Blitzsteina, Carlisle’a Floyda, Douglasa Moore’a, Kirke’a Mechema, Neda Rorema, oraz kolejno opracowane ich dzieła: „The Medium”, „Regina”, „Susannah”, „The Ballad of Baby Doe”, „Tartuffe”.

ROZDZIAŁ CZWARTY to **Analiza wybranych utworów**. Podaję w kolejności za Autorką:

Walc Moniki i Black Swan z „Medium” - MONIKA - Gian Carlo Menottiego

Music music music – BIRDIE i What will it be for me? ALEXANDRA z „Reginy” - Marca Blitzsteina

Ain’t it a pretty night , oraz The trees on the mountains SUSANAH z „Susannah” - Carlisle’a Floyda

Willow Song i Dearest Mama BABY DOE z „The Ballad of Baby Doe” – Douglasa Moore’a

Fair Robin I love DORINE z „Tartuffe” - Kirke’a Mechema

Take me back z „Our own” EMILY – Ned’a Rorema

Począwszy od podania tonacji, ambitusu arii, jej tempa, czasu i miejsca w dramacie, rzeczywistości scenicznej, środków reżyserskich, wokalnych, emocjonalnych Pani Anna Farysej dokonuje prawdziwej „wiwisekcji” na każdym z utworów. Jestem pod ogromnym wrażeniem analizy postaci, warunków sceniczno – reżyserskich oraz charakterologicznych, analizy muzycznej, tekstowej i oczywiście, co najważniejsze w tej pracy – lingwistycznej. Informacje kluczowe są ujęte w przejrzyste tabele, szczegółowość treści zawartych w nich jest po prostu porażająca!!! Dokładność analityczna każdego czynnika badawczego wraz z sekundowym czasem wypowiedzi osoby!!! Cóż za katorżniczy wysiłek!!! Dodatkowo – spisane trudności wykonawcze, jakich Autorka sama doświadczyła dokonując nagrań tychże wybranych przez siebie utworów. Chapeu bas !!!

Pracę wieńczy **Podsumowanie**.

Cytuję Autorkę:

„W niniejszej pracy doktorskiej wyjaśniona została kluczowa rola, jaką odgrywa biegłość w dykcji amerykańskiej dla rozwijania wyrafinowanego kunsztu wokalnego, zarówno dla wykonawców jak i pedagogów(...). Mam nadzieję, że to opracowanie okaże się cennym i pomocnym źródłem wskazówek a także inspiracji i posłuży śpiewakom, jako źródło wiedzy, wskazując drogę do mistrzostwa w dziedzinie klasycznej wokalistyki.” **NA PEWNO !!!!**

Jako uzupełnienie pracy mamy **Bibliografię, Artykuły, Dokumenty Elektroniczne**, oraz jako **Załącznik nr 1** - tłumaczenia wszystkich poddanych analizie arii, **Załącznik nr 2** – materiały nutowe, jako wyciąg fortepianowy

Ocena dzieła artystycznego

W wykonaniu doktorantki mgr Anny Farysej na dostarczonej mi płycie CD mamy następujące arie:

1. G. C. Menotti – „The Medium” – Monica’s Waltz – MONIKA
2. G. . Menotti – „The Medium” – Black Swan – MONIKA
3. M. Blitzstein – „Regina” – Music, music, music – BIRDIE
4. M. Blitzstein – „Regina” – What wiil it be for me? – ALEXANDRA
5. C. Floyd – „Susannah” – Ain’t it a pretty Wight – SUSANNAH
6. C. Floyd – „Susannah” – The Trees on the Mountains – SUSANNAH
7. D. Moore – „The Ballad of Baby Doe” – Willow Song – BABY DOE
8. D. Moore – „The Ballad of Baby Doe” – Dearest mama – BABY DOE
9. K. Mechem – „Tartuffe” – Fair Robin I love – DORINE
10. N. Rorem – „Our Town” – Goodbye aria – EMILY

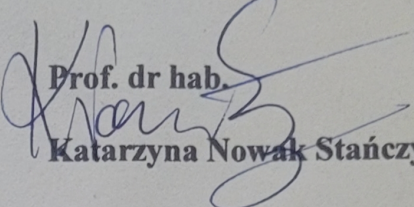
Nie podano terminu, w jakim dokonano nagrania ani też nazwiska pianisty, który w znakomity sposób towarzyszy solistce. A szkoda. Już w pierwszej arii słyszymy, że mamy do czynienia ze śpiewaczką bardzo świadomą, władającą znakomicie warszatem wokalnym. Po wysłuchaniu wszystkich pozycji zawartych na płycie CD stwierdzam, iż Pani Anna Farysej posiada głos o pięknej, błyszczącej barwie ze znakomitym zawieszeniem dźwięku w każdej wysokości skali, zaś w górnym rejestrze głos ten nabiera jeszcze przepięknej krągłości. Najwyższe tony są bardzo miękko zaczepiane i stanowią niezwykle atłasowe wypełnienie przestrzeni nośnej. Pani mgr Anna Farysej dysponuje pięknym lirycznym sopranem o ciepłej miłej dla odbiorcy barwie. Posługuje się nim niezwykle sprawnie. Walory natury ubogaca i wspiera znakomitą techniką wokalną doskonale wykorzystując umiejętności wynikające z rewelacyjnego posługiwania się językiem angielskim – i wszystkimi jego odmianami, o których pisze w swojej pracy. Otwarte gardło, bardzo elastyczne miękkie podniebienie, prawidłowość impostacji dźwięku wspomagane przez giętki i „posłuszny” język (piszę o mięśniu, jako narzędziu mowy) powodują, że słuchając można zapomnieć o tym, jak karkołomne są skoki o interwał septymy czy oktawy w górę aż do c3 jak ma to miejsce w arii Emily z „Our Town” N. Rorema. Cóż za kapitalna lekkość i nonszalancja !!!! Wydają się one być fraszką dla solistki. Piękno i miękkość frazowania połączone z prawidłową wymową i logiką treści utworów, wspaniała interpretacja i przekaz liryczny, stawiają śpiewaczkę w panteonie znakomitości. To prawdziwa przyjemność recenzować dzieło artystyczne prezentowane na tak wysokim poziomie. Wielki szacunek i podziw dla talentu Pani mgr Anny Farysej oraz pedagoga prowadzącego, Pani dr hab. Eugenii Rozlach.

KONKLUZJA

Recenzowana przeze mnie praca doktorska jak i dzieło artystyczne oceniam, jako niezwykle wartościowe. Rozwiązany problem badawczy wnosi wiele nowej wiedzy wokalnej i nie tylko wokalnej, która odpowiednio wykorzystana wspomogę polską szkołę śpiewu klasycznego o nowe elementy kształcenia. Będzie cennym źródłem sposobów pokonywania problemów

technicznych a poprzez usprawnienie języka doprowadzić może do jeszcze lepszych efektów nauczania. Niniejszym stwierdzam, iż praca doktorska mgr Anny Farysej poprzez swój odkrywczy i edukacyjny charakter wnosi znaczący wkład w rozwój tak dyscypliny jak i dziedziny sztuk muzycznych. Wobec powyższego stwierdzam, iż Doktorantka wykazała się potrzebną wiedzą teoretyczną oraz warunkami do prowadzenia samodzielnej pracy twórczej. Rozwiązała założone zagadnienie artystyczne spełniając wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku. Stawiam wniosek o przyjęcie pracy.

Prof. dr hab.
Katarzyna Nowak Stańczyk